

An Investigation into the Nature and Mode of Word-formation Processes in Adolescent Iranians' Slang: The Case of Vocabulary of Tarafdari Media Users

Alireza Rasti¹

Abstract

Due to dynamicity, short-livedness, and malleability of slang, investigations into this register could provide linguists with invaluable information. Despite its significance, the study of slang, especially the type used by adolescent Iranians, has not met with a warm reception. Drawing on a linguistic approach and identifying slang words employed by young adults, this study delved into the salient word-formation processes involved and the in-group formation function fulfilled by the register in the data collected. To this end, initially 119 informal words were spotted in the user comments of the news of Tarafdari sports online media within 1400-1401. To determine whether they can be counted slang, a continuous informal-formal scale was developed and distributed among a sample of 385 male and female native speakers within the age range of 15-29. The judgment based on the native speaker linguistic hunch subsequently yielded 63 words, which were then exposed to word-formation analysis. It was found, as far as the data of this study is concerned, slang used in the aforementioned social arena essentially fulfills an othering function through euphemism/weak dysphemism. In addition, Persian slang words are created through such word-formation processes as borrowing, analogy, and some types of reduction, including initialism and backformation.

Key Words: slang, adolescent Iranians, word-formation processes, continuous scale, Tarafdari online media

1. Introduction

Providing a strict definition of slang in the form of a cut and dried simple statement is no easy task. Accordingly, it may be more appropriate to refer to its characteristic features to understand it accurately. Its first property is that the register is a reflection of casual and informal spoken interactions. The next characteristic is its low distribution and transient life so that it gives way to other words and expressions after a while. Slang words are also generally

1. Associate Professor, in Applied Linguistics, Salman Farsi University of Kazerun, Kazerun, Iran. (a.rasti@kazerunsfu.ac.ir)

inconceivable and not easy to pigeonhole. Finally, the register places emphasis on taboo aspects of life.

If we consider language as an organism which is constantly in the process of change and growth, its study helps linguists to better understand its nature and mode with regard to word-formation processes and semantic developments. Additionally, since such a register is closely entwined with the community and its problems and is in a way a reflection of the issues of the contemporary society which we inhabit, sociologists, and preferably sociolinguists, are able to discover, analyze, and record specific linguistic and cultural patterns through its study.

The overarching questions advanced in this case study include:

- What salient word-formation processes have been employed in the slang words and expressions of the field of soccer in Persian online media?
- How do the aforementioned words and expressions fulfill an in-group formation function?

In keeping with this and with regard to the scant attention linguists have paid to the Persian slang and especially the register used in sports, the present research has sought to examine the slang words and expressions employed in discussions on soccer in online media in terms of word-formation processes so that it could, in its own turn, expose how the register functions. The main purpose of the investigation was initially identifying a list of the most significant word-formation processes in the comments posted under the sports news and reports of Tarafdari online media containing slang expressions and subsequently illuminating the strategies of in-group inclusion and out-group exclusion.

2. Theoretical Framework

The word-formation processes, which support the productivity feature in human linguistic system telling it apart from other animals' communication system, is one of the major issues and sub-disciplines within the science of linguistics posing two basic questions: What new linguistic forms, being previously absent in a language, come to be used to express certain (new) concepts? and, what old forms, being used in a language, are employed to communicate new ideas? Some of the most salient word-formation processes in language include: borrowing, calque, blending, compounding, initialism, clipping, derivation, backformation, and analogy.

One of the properties of the slang register, about whose functioning little information is available and, in this respect, warrants conducting more scientific and systematic research into, is the ideological role played by that linguistic variety in interactions. Such a role played by slang in text and talk, especially of the sort used by the youth, indicates the discursive function of foregrounding a range of identity types based on gender, age, ethnicity, etc. It is realized through

reinforcing and highlighting in-group membership and excluding the other and positive self-presentation and negative other-representation with regard to actions and achievements.

3. Methodology

To carry out this research, initially 119 informal words were spotted in the user comments of the news of Tarafdari sports online media within 2021-2022. To determine whether they can be counted slang, a continuous informal-formal scale was developed and distributed among a sample of 385 male and female native speakers within the age range of 15-29. The judgment based on the native speaker linguistic hunch subsequently yielded 63 words, which were then exposed to word-formation analysis.

4. Results and Discussion

Examination and analysis of the words and expressions selected by the youth participating in the research attested to the existence and role of a range of word-formation processes in the creation of Persian slang in the domain of soccer. The processes, which encompass borrowing, analogy as well as reduction ones such as initialism/abbreviation and backformation, were scrutinized in the present research and were accompanied by instances extracted from the data. A point worth noting was that, as far as the present small-scale study is concerned, such common processes in Persian as compounding, derivation, and reduplication were almost non-existent. This might show that the Persian slang deviates in some ways from the standard Persian.

With respect to the most important semantic strategies of inclusion and in-group membership and, by extension out-group exclusion, the data revealed that the slang words and expressions, arrived at in the course of the investigation, were involved in the othering of sports rivals via the functions of terminating a discussion in one's favor, using vocative in a derogatory way to address the other groups, and reducing the force of dysphemistic expressions.

5. Conclusions and Suggestions

It seems that English is the source of a considerable number of slang words and expressions used by the contemporary Iranian youth. It might appear to some extent natural and even inevitable; however, overlooking this phenomenon could pose a threat to the Persian language which is currently being flooded by the surprises of globalization.

Select Bibliography

Bauer, L. English word-formation. Cambridge: Cambridge University Press. 1983.

- Coleman, J. (Ed.). *Global English slang: Methodologies and perspectives*. New York, NY: Routledge. 2014.
- Dumas, B. K., & Lighter. Is slang a word for linguists?. *American speech*. 1978; 53(1): 5-17.
- Gordon, D. P. Hospital slang for patients: Crocks, gomers, groks, and others. *Language in society*. 1983; 12(2): 173-185.
- Green, J. *Slang: A very short introduction*. Oxford: Oxford University Press. 2016.
- Hajihashemi Varnosafaderani, S., & Rafiei, A. Analyzing academic slang expressions used by university students in Isfahan: A morpho-semantic approach. *Culture and Folk Literature*. 2017; 5(13): 1-25. [in Persian]
- Hudson, G. *Essential introductory linguistics*. Malden, Massachusetts: Blackwell. 2000.
- Mattiello, E. *An introduction to English slang: A description of its morphology, semantics and sociology*. Monza: Polimetrica International Scientific Publisher. 2008.
- Prensky, M. Digital natives, digital immigrants part 2: Do they really think differently?. *On the horizon*. 2001; 9(6): 1-6. <https://doi.org/10.1108/1074812011042843>.
- Reyes, A. Appropriation of African American slang by Asian American youth. *Journal of Sociolinguistics*. 2005; 9(4): 509-532. <https://doi.org/10.1111/j.1360-6441.2005.00304.x>.

How to cite:

Rasti A. An Investigation into the Nature and Mode of Word-formation Processes in Adolescent Iranians' Slang: The Case of Vocabulary of Tarafdari Media Users. *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani*. 2023; 1(15): 201-221. DOI:10.22124/plid.2023.25561.1651

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.



پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۲۲
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۸/۱۶
صفحات: ۲۰۱-۲۲۱

کنگاشی در چیستی و چگونگی فرایندهای ساخت‌واژی در سیاق عامیانه (نو) جوانان ایرانی: موردپژوهی واژگان استفاده‌شده کاربران رسانه طرفداری

علیرضا راستی^۱

چکیده

مطالعه سیاق عامیانه زبان، به دلیل ماهیت سیال، کوتاه‌زیست، و از حیث اجتماعی اثرپذیر آن، می‌تواند اطلاعات ذی‌قیمتی در اختیار زبانشناسان بگذارد. به‌رغم اهمیت موضوع، به مطالعه این سیاق در فارسی چندان اقبال نشده‌است. پژوهش حاضر، با رویکردی زبان‌شناسانه و با استخراج واژگان عامیانه استفاده‌شده (نو) جوانان، کوشیده تا نشان دهد چه فرایندهای ساخت‌واژی غالبی در شکل‌گیری یا تثبیت نقش عضویت درون‌گروهی آنها دخیل بوده‌است. بدین منظور، ابتدا ۱۱۹ واژه غیررسمی از قسمت نظرات کاربران رسانه ورزشی برخط طرفداری طی بازه یک ساله (۱۴۰۱-۱۴۰۰) استخراج گردید و جهت تعیین عامیانه بودن آنها، در قالب یک مقیاس ممتد غیررسمی-رسمی در اختیار نمونه‌ای مشتمل بر ۳۸۵ نفر از گویشوران بومی پسر و دختر در بازه سنی ۱۵-۲۹ قرار گرفت. سپس براساس قضاوت مبتنی بر ششم گویشوران بومی، ۶۳ واژه به‌عنوان نمود سیاق، کوتاه‌فهرست و بررسی ساخت‌واژی شد. یافته‌ها مؤید آن است تا آنجا که به داده‌های جستار کنونی مربوط می‌شود، از نظر ماهوی، سیاق عامیانه عرصه اجتماعی مزبور در قالب راهبردهای حسن‌تعبیر/سوءتعبیر خفیف، عموماً ماهیتی دیگرستیزانه دارد. هم‌چنین، از حیث چگونگی ساخت، لغات با طیفی از فرایندها نظیر وام‌گیری، قیاس، و فرایندهای فروکاستنی هم‌چون سرواژه‌سازی و پسین‌سازی ساخته می‌شوند.

واژگان کلیدی: سیاق عامیانه، (نو) جوانان ایرانی، فرایندهای ساخت‌واژی، مقیاس ممتد، رسانه برخط طرفداری

۱. دانشیار زبان‌شناسی کاربردی، آموزش زبان انگلیسی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه سلمان فارسی کازرون، کازرون، ایران
✉ a.rasti@kazerunsfu.ac.ir

۱- مقدمه

سیاق عامیانه^۱، یا گونه‌گفتار^۲ عامیانه، «شیوه زبانی منحصر به زبان گفتاری است» که «همواره یافتن، تبیین، و فهم آن به مثابه یک پدیده واحد دشوار بوده»، به گونه‌ای که «نظرات زبان‌شناسانه [پیرامون آن] عمدتاً با برداشت‌های شخصی همراه بوده‌است» (Barbaresi, 2008: 15). از این رو، ارائه تعریفی از این زبان گونه در قالب یک گزاره ساده بسیار سخت است و از این حیث احتمالاً بهتر است برای فهم درست و دقیق آن به «جنبه‌های حیاتی» (de Klerk, 2005: 407) آن رجوع شود. نخستین ویژگی گونه عامیانه زبان این است که نمود تعاملات گفتاری خودمانی و غیررسمی است و «حضور آن به طرز قابل ملاحظه‌ای از شأن گفتار یا نوشتار جدی یا رسمی فروخواهد کاست» (de Klerk, 2005: 407). خصیصه دیگر آن، توزیع کم‌دامنه و عمر کوتاه آن است (Ayto & Simpson, 2010: IX). اساساً، رواج واژگان و عبارات عامیانه دیری نمی‌باید و تنها مدت کوتاهی مهمان قشر جمعیتی خاصی به‌ویژه (نو)جوانان است. واژگان عامیانه هم‌چنین عموماً نامفهوم‌اند و تعریف دقیق آنها کار راحتی نیست. «سیاق عامیانه ذاتاً غیردقیق است [و] کاربرد آن حکایت از سیالیت و انعطاف زیاد دارد» (Green, 2016: 107). مشخصه چهارم این است که «واژگان عامیانه به جنبه‌های تابو زندگی، که رازداری در آنها مهم است، اشاره می‌کنند» (de Klerk, 2005: 407).

اگر زبان را به مثابه یک ارگانسیم (Massip-Bonet, 2013: 41) به شمار بیاوریم که مدام در حال دیگرگونی و رویش و بالش است، مطالعه گونه عامیانه به اصحاب زبانی کمک می‌کند چستی و چگونگی آن را در سطح ساخت واژگانی و تحولات معنایی بهتر متوجه شوند. افزون بر آن، چون چنین گونه‌ای عمیقاً با اجتماع و مسائل آن گره خورده و به قول آدامز^۳ (2009: 56) حائز ارزش اجتماعی، و به نوعی بازتابی است از مسائل اجتماعی برهه زمانی که در آن زندگی می‌کنیم، جامعه‌شناسان، و به طریق اولی جامعه‌شناسان زبان، قادرند با مطالعه آن، الگوهای زبانی-فرهنگی مشخصی را کشف، تحلیل، و ضبط نمایند. این سیاق زبانی که همواره گونه‌ای درحاشیه‌مانده تلقی شده، در عین پیش‌بینی‌ناپذیری در مواردی، در سایر موارد نظام‌مند و پیش‌بینی‌پذیر است (Mattiello, 2008: 29) و در نتیجه، شایستگی صرف وقت و کندوکاو علمی و نظام‌مند را دارد. با اطمینان نسبتاً زیادی می‌توان گفت که گونه

1. slang register
2. speech variety
3. Adams

زبانی‌ای هم‌چون گونه‌ی عامیانه که اقتدار را به چالش می‌کشد (4: Coleman, 2014)، ارزش مطالعه‌ی جدی در هر سطح و ساحتی دارد.

پژوهش کنونی کوشیده با توجه به اقبال بسیار محدود پژوهشگران حوزه‌ی زبان به سیاق عامیانه‌ی زبان فارسی و به‌ویژه گونه‌ی کاربردی در بافت ورزش، واژگان و عبارات عامیانه‌ی به‌کاررفته در مباحث فوتبالی در رسانه‌های برخط را، از میان زیرشاخه‌های مختلف زبان‌شناسی، از حیث فرایندهای ساخت‌واژی^۱ بررسی کند تا به سهم خود و به‌عنوان مطالعه‌ای کوتاه‌دامنه، بخشی از سازوکار عملکردی این سیاق را بنمایاند. هدف اصلی از اجرای پژوهش، ابتدا دست یافتن به فهرستی از مهم‌ترین فرایندهای ساخت‌واژه در نظرات حاوی عبارات عامیانه در زیر اخبار و گزارش‌های ورزشی رسانه‌ی برخط طرفداری، و سپس آشکارسازی راهبردهای شمول درون‌گروهی و حذف برون‌گروهی بوده‌است.

پرسش‌های کلی که در این پژوهش موردکاوانه^۲ مطرح و جستار در پی یافتن پاسخی به آنهاست، عبارت‌اند از:

- در واژگان و عبارات عامیانه‌ی حوزه‌ی ورزش فوتبال در رسانه‌های برخط فارسی، چه فرایندهای ساخت‌واژی عمده‌ای استفاده می‌شود؟

- این واژگان و عبارات با چه راهبردهایی در تحقق عضویت درون‌گروهی نقش ایفا می‌کنند؟

۲- پیشینه‌ی پژوهش

۲-۱- شرح پژوهش‌ها در زمینه‌ی سیاق عامیانه

بررسی عمیق سبقه‌ی زبان عامیانه، چه در کشور و چه در سطح بین‌الملل، به‌وضوح حکایت از قلت مطالعات جامع و نظام‌مند در این زمینه دارد، به‌گونه‌ای که اگر این حیطة پژوهشی را مجازاً «آب‌های اکتشاف‌نشده»^۳ بنامیم احتمالاً سخنی گزاف بر زبان نرانده‌ایم. یکی از نخستین تلاش‌ها در جهت مفهوم‌پردازی زبان گونه‌ی عامیانه، جستار تألیفی دوماس و لایتر^۴ (15 & 14: 1978) است که در آن به ارائه‌ی تعریفی مرکب از سیاق عامیانه پرداخته شده‌است. از نگاه نویسندگان، سیاق عامیانه واجد چهار ویژگی است:

1. word-formation processes
2. case study
3. uncharted waters
4. Dumas & Lighter

۱. گوینده با کاربرد آن اصطلاحاً خودمانی می‌شود یا شأن خود را پایین می‌آورد.
 ۲. کاربرد زبان عامیانه گاه سرکشی علیه هنجارهای اجتماع به شمار می‌رود.
 ۳. زبان عامیانه مملو از مصادیق معنایی تابو است.
 ۴. گاه مصادیق زبان عامیانه هم‌چون حسن‌تعبیر عمل می‌کند و گوینده را از رنج یا مصیبت کاربرد اصطلاحی پست، مبتذل، یا ناخوشایند می‌رهاند.
- گوردن^۱ (1983) در پژوهشی به بررسی جنبه‌های اجتماعی و بیانگرانه^۲ زبان عامیانه به‌کاررفته در بیمارستان‌ها پرداخت. دی‌کلرک (1990) در آزمایشی که روی ۱۶۰ جوان آفریقایی جنوبی کرد به این نتیجه رسید که جنسیت تأثیر چندانی بر کاربرد مصادیق زبان عامیانه ندارد اما سن و محیط تحصیل احتمالاً از عوامل دخیل در استعمال و رواج آن هستند.
- ریس^۳ (2005) در پژوهشی فرامنظورشناسانه^۴ شیوه‌های مختلف تعامل نوجوانان آمریکایی آسیایی تبار با نموده‌های زبان عامیانه آمریکایی‌های آفریقایی تبار را گزارش کرد و نشان داد، درحالی‌که بعضی از آنها مصادیق این زبان گونه را کاملاً نماد یک نژاد خاص می‌دانند، بقیه می‌کوشند تا با درونی‌سازی، آن را به‌صورت بخشی از هویت خود درآورند.
- درپیوند با زبان انگلیسی، ماتیلو (2008)، با اذعان به اینکه زبان‌شناسان عموماً به خاطر ماهیت شدیداً سیال، فاقد وجهه اجتماعی مناسب، و حتی منفی این زبان‌گونه از تفحص در ماهیت آن گریزان یا نسبت به آن بی‌میل هستند، در مطالعه‌ای به بررسی وجوه ریخت‌شناسی^۵ زبان عامیانه انگلیسی پرداخت و آن را از نظر نقش‌های اجتماعی متفاوتی که از نگاه گوینده و شنونده ایفا می‌کند بررسی نمود. آدامز^۶ (2009) زبان عامیانه را ابزار وابستگی و تعلق خاطر به یک گروه در اصطلاح جامعه‌شناسی ریزگره^۷ و به‌غایت منسجم می‌داند. وی نموده‌های آن را در انگلیسی به‌ترتیب از سه منظر اجتماعی، زیبایی‌شناسانه، و شناختی مطالعه کرده‌است.
- در پژوهشی متأخرتر، ژو و فن^۸ (2013)، با اتخاذ رهیافت جامعه‌شناسی زبان به زبان‌گونه عامیانه آمریکایی، آن را نوعی جامعه‌گوش^۹ می‌دانند و معتقدند آینه تمام‌نمای فرهنگ

1. Gordon
2. expressive
3. Reyes
4. metapragmatic
5. morphology
6. Adams
7. close-knit
8. Zhou & Fan
9. sociolect

آمریکایی است. نویسندگان جستار، سیاهه‌ای از عوامل فردی و اجتماعی دخیل در ظهور و رواج این زبان گونه در ایالات متحده به دست داده‌اند.

در زبان فارسی معدود پژوهش‌ها در زمینه زبان گونه عامیانه حاکی از واکاوی کاربرد نموده‌های آن در آثار نوشتاری است (حیدری و حاج ابراهیمی، ۱۴۰۰؛ سیدیزدی و حکیمی‌پور، ۱۳۹۵؛ مهدوی، خلیل‌اللهی، و شجاع تقی‌آباد، ۱۳۹۴). در حالی که اساسا زبان‌شناسان بستر ایجاد و رشد سیاق عامیانه را در تعاملات گفتاری (de Klerk, 2005) می‌دانند و چنین زمینه‌ای را برای مطالعه آن مناسب‌تر می‌بینند. در نتیجه، در این عرصه نقیصه پژوهشی مهمی احساس می‌شود که باید با ابتکار عمل به‌ویژه زبان‌شناسان به آن پرداخته شود. یکی از معدود مطالعات فارسی در این عرصه، پژوهش حاج هاشمی و نوسفادرائی و رفیعی (۱۳۹۶) است که در آن محققان با کنکاش در اصطلاحات دانشگاهی ۹۰ دانشجوی اصفهانی با بهره‌گیری از پرسش‌نامه به بررسی پرسامدترین فرایندهای ساخت‌واژی گونه‌گفتار عامیانه آنها پرداختند. طبق یافته‌های پژوهشگران، از میان طیف متعددی از چنین فرایندهایی بیشترین سهم حضور به فرایند ترکیب^۱ با ۳۱٫۶ درصد و کمترین سهم به آمیزش^۲ با کمتر از یک درصد اختصاص داشت. در پژوهش حاضر، همان‌گونه که پیش‌تر اشاره شد، با تمرکز بر فارسی معاصر و گونه عامیانه آن، که در فضای رسانه‌های برخط، (نو)جوانان فارسی‌گو استفاده می‌کنند، تلاش شده ضمن استخراج و شناسایی نموده‌های زبان گونه عامیانه از حیث ساخت واژگان، فرایندهای آن بررسی و از نظر معناشناسانه کاربردهایشان در بافت موقعیت کلامی احصا، تحلیل، و بر خواننده عرضه شود.

۲-۲- چارچوب تحلیلی فرایندهای ساخت‌واژی

فرایندهای ساخت‌واژی (یا ساخت واژه)، که ناظر به و مؤید ویژگی خلاقیت^۳ در نظام ارتباطی انسان است و آن را از نظام ارتباطی سایر موجودات متمایز می‌سازد، یکی از مباحث مهم و زیرشاخه‌های علم زبان‌شناسی است که در آن معمولا دو پرسش اساسی مطرح می‌شود:
 ۱. چه شکل‌های زبانی جدیدی، که سابقا در زبان وجود نداشته‌است، برای بیان مفهوم یا مفاهیمی خاص (و نو) به وجود می‌آیند؟

1. compounding
2. blending
3. productivity

۲. چه شکل‌های قدیمی، که در زبان استفاده می‌شده‌اند، برای بیان مفاهیم بدیع در زبان به کار گرفته می‌شوند (Hudson, 2000: 239)؟

برخی از مهم‌ترین فرایندهای ساخت‌واژی در زبان (Bauer, 2003: 12; Hudson, 2000: 240) عبارت‌اند از: وام‌واژه^۱، که در آن واژه‌های از یک زبان خارجی وارد زبان دیگر و بدان اقبال می‌شود (مثل لغت/ لغت در فارسی که به صورت وام‌گیری از عربی به فارسی وارد شده‌است)؛ گرتنه‌برداری^۲، که در آن اجزای تشکیل‌دهنده یک واژه یا عبارت عموماً تک‌به‌تک به زبان مقصد یعنی زبان وام‌گیرنده برگردان و استفاده می‌شود (نظیر واژه مهمان‌خانه که از واژه انگلیسی guesthouse گرفته شده‌است)؛ آمیزش^۳، که در آن دو کلمه با هم ادغام می‌شوند؛ به این صورت که اغلب بخش نخست واژه اول و بخش پایانی واژه دوم به هم می‌پیوندند و واژه جدیدی تشکیل می‌دهند (هم‌چون واژه خصولتی که از ادغام دو واژه خصوصی + دولتی ساخته و یا واژه فلاسیس که از آمیختگی فلافل + سوسیس تشکیل شده‌است)؛ ترکیب، که در آن دو جزء موجود در زبان به هم می‌پیوندند و تشکیل واژه جدیدی می‌دهند (مثل واژه کتابخانه که از دو جزء سابقاً موجود کتاب + خانه ساخته شده‌است)؛ سرواژه‌سازی^۴، که در آن حروف آغازین یک عبارت به هم می‌پیوندند و تشکیل واژه جدیدی می‌دهند (نظیر واژه سمن که از کنارهم‌آیی حروف آغازین عبارت سازمان مردم‌نهاد شکل گرفته‌است)؛ کوتاه‌سازی^۵، که در آن جزئی از یک واژه بدون این که تغییر معنایی یا نحوی در آن حادث شود حذف می‌گردد (مانند تبدیل زبان پیش‌دانشگاهی به زبان پیش)؛ اشتقاق^۶، که در آن گونه‌ای از یک واژه زایا به بن‌واژه اضافه و واژه جدید می‌سازد (نظیر وند -انه که در فارسی معاصر واژگان بسیاری هم‌چون زبان‌شناسانه ساخته‌است)؛ پسین‌سازی^۷، که در زبان فارسی بسیار نادر است و در آن بخش پایانی یک کلمه حذف می‌شود (مثل فعل انگلیسی televise که از اسم television گرفته شده‌است)؛ قیاس^۸، که هم‌چون پسین‌سازی در فارسی رواج آن چنانی ندارد و در آن یک واژه نو براساس مشابهت ساختاری با یک واژه سابقاً موجود در زبان شکل می‌گیرد (مثل اینکه کسی در فارسی واژه کباب‌خانه را به تبعیت از و براساس مشابهت‌های ساختاری و آوایی با واژه کتاب‌خانه به کار برد).

1. loanword
2. calque
3. blending
4. initialism
5. clipping
6. derivation
7. backform
8. analogy

در اینجا، ذکر دو نکته بایسته می‌نماید: نخست، به نظر می‌رسد بعضی زبان‌ها، به دلایلی که جای پرداخت دارد، فاقد برخی فرایندهای بسیار پرکاربرد در زبان‌های دیگر هستند و در عوض در واژه‌سازی ممکن است فرایندهای خاص خود را دنبال کنند. برای مثال، تبدیل 'ا' که در آن یک واژه بدون هیچ‌گونه تغییری، نوع دستوری‌اش دیگرگون می‌شود و در انگلیسی بسیار پربسامد است (نظیر تبدیل قید/حرف اضافه up به فعل up به معنای افزایش یافتن) در فارسی به نظر چندان جایگاهی ندارد. در عوض، برخلاف پسین‌سازی، که باز به نظر می‌رسد رواجی ندارد، فارسی از فرایند معکوسی که می‌توان آن را پیشین‌سازی نامید بهره می‌برد، مثل تبدیل اسم رقص یا فهم به فعل رقصیدن و فهمیدن. نکته‌ی حائز اهمیت دیگر آنکه گاه شاهد عمکرد بیش از یک فرایند در تشکیل یک واژه جدید هستیم. برای نمونه، در مثال مهمان‌خانه، نه تنها گره‌برداری در ساخت آن دخیل است بلکه ترکیب نیز در آن نقش ایفا می‌کند.

در این پژوهش، تلاش شده فرایندهای پرکاربرد در ساخت سیاق عامیانه (نو) جوانان در حوزه ورزش فوتبال، که به دلیل سیالیت و کوتاه‌عمر بودن، در آن واژگان تولید می‌شوند و به فاصله کوتاهی از بین می‌روند، شناسایی و کاربرد اجتماعی و گفتمانی آنها روشن گردد.

۲-۳- کارکرد گفتمانی سیاق عامیانه

یکی از ویژگی‌های سیاق عامیانه، که اطلاعات کمی از سازوکار عملکردی آن در دست (Bucholtz: 2012: 282)، و از این حیث نیازمند کنکاش علمی و نظام‌مند بیش‌تر است، نقش ایدئولوژیکی است که این گونه‌گفتار در تعاملات ایفا می‌کند. چنین نقشی که سیاق عامیانه، به‌ویژه از نوع (نو) جوانان آن، در متن یا گفتار بازی می‌کند ناظر بر کارکرد گفتمانی به رخ کشیدن و برجسته‌نمایی طیفی از هویت‌ها براساس جنسیت، سن، قومیت، و ... است (Bucholtz: 2012: 282). چنین نقشی با تثبیت و تأکید بر عضویت درون‌گروهی و حذف دیگری (Coleman: 2012: 3) و مثبت‌نمایاندن خود و اقدامات خود و منفی جلوه دادن دیگری و اقدامات و دستاوردهای وی (de Klerk: 2005: 408) صورت می‌پذیرد.

ماتیلو (2022: 34)، برای نشان دادن بخش دوم چنین کارکرد گفتمانی یعنی حذف‌گرایی، طیفی از معانی منظورشناسانه آ را از سنت‌گریزی و توهین گرفته تا گستاخی، ابتذال، و خشونت و پرخاشگری برای سیاق عامیانه در نظر می‌گیرد. با توجه به اینکه معنای

1. conversion

2. pragmatic meanings

منظورشناسانه الزاما بافت‌بنیاد^۱ است، بایسته است مصادیق سیاق عامیانه در بافت متن و زمینه بررسی شود تا مشخص شود سازوکار گفتمانی جذب و حذف، که مختص این گفتارگونه است، چگونه تحقق می‌یابد.

از این‌رو، یکی از اهداف مطالعه فعلی تمرکز بر راهبردهایی است که (نو)جوانان ایرانی علاقه‌مند به ورزش فوتبال در رسانه‌های برخطی هم‌چون طرفداری برای برجسته‌نمایی صفات خود و در حاشیه قرار دادن رقیب به‌کار می‌روند. بر این اساس، پس از استخراج سیاهه نهایی واژگان عامیانه و تحلیل ساخت‌واژی، در گام بعد کاربرد منظورشناسانه آنها در بافت داده‌های فعلی بررسی شد.

۳- روش پژوهش

داده‌های این پژوهش را واژگان و عبارات عامیانه قشر نوجوان و جوان ایرانی در برهه کنونی (سال ۱۴۰۱ خورشیدی) تشکیل می‌دهند. با توجه به اینکه سیاق عامیانه، ماهیتی عاطفی دارد و به‌ویژه نوجوانان آن را در بافت موقعیت^۲ فرامی‌گیرند (Legaudaite, 2009: 178)، نویسنده جستار کنونی در ابتدا در مقام یک پژوهشگر مشارک^۳ به سراغ عرصه شدیداً هیجانی ورزش و به‌ویژه رسانه برخط ورزشی طرفداری رفت و با بررسی قسمت نظرات کاربران هوادار دو تیم استقلال و پرسپولیس ذیل اخبار، گزارش‌ها، و تحلیل‌ها ابتدا سیاهه‌ای از واژگان مشتمل بر ۱۱۹ واژه و عبارت را شناسایی و استخراج نمود. مینا و مجوز گزینش واژگان در این مرحله، علاوه بر تخصص پژوهشگر (یعنی زبان‌شناسی کاربردی)، شم زبانی^۴ وی به‌عنوان گویشور بومی زبان فارسی بود. البته در اینجا مراجعه‌ای هم به معهود فرهنگ لغت‌های برخط، که به‌صورت محدود آن هم به واسطه تعاملی بودن، جدیدترین کلمات عامیانه و معانی آنها را ثبت، به‌روزرسانی، و احیانا ویرایش می‌کنند صورت گرفت.

علت گزینش واژگان مزبور از تارنمای رسانه برخط طرفداری این بود که اخبار ورزشی مربوط به دو تیم طرفدار فوتبال پایتخت، که در قسمت نظرات حاوی حجم انبوهی از به‌اصطلاح «گری‌خوانی‌ها» است، به‌صورت محرکی به کاربرد بیشتر واژگان عامیانه استفاده‌شده جمعیت (نو)جوان کشور، که ماهیتی عمدتاً عاطفی و نگرشی دارند، می‌انجامد.

1. context-embedded
2. context
3. participant-researcher
4. native speaker linguistic hunch

از آنجاکه افراد در فضای مجازی به دلایل متعددی ممکن است هویت‌های چندگانه خود را اعم از طیف سنی، جنسیت، قومیت، مکان تولد، و ... پنهان کنند، پژوهشگر ناگزیر بود در گام نخست به خوداظهاری‌های گاه‌به‌گاه کاربران در نظرات که در آن خود را (نو)جوان معرفی می‌نمودند، اعتماد کند و کار پژوهش را پیش برد. در مرحله بعد، چنانچه در همین بخش توضیح داده خواهد شد، برای اعتباریابی داده‌ها از حیث تعلق داشتن به افراد (نو)جوان، آنها در اختیار این قشر و در معرض ارزیابی‌شان قرار گرفتند و تنها نمونه‌هایی که آنها تأیید کردند در ادامه پژوهش و در مرحله تحلیل ساخت‌واژی و کاربرد معنایی استفاده شد.

در گام نخست، نظرات ذیل قسمت اخبار و گزارش‌های دو تیم در یک سال (۱۴۰۱-۱۴۰۰) مشتمل بر ۵۷۴۳ خبر، گزارش، و تحلیل ورزشی مطالعه و بررسی شد، و مجموعاً ۱۱۹ واژه عامیانه از قسمت نظرات کاربران استخراج گردید. پژوهشگر به دلیل علاقه‌اش هم به اخبار ورزش فوتبال و هم سازوکار تعاملات زبانی در بستر ارتباطات رایانه-واسطه (سی‌ام‌سی)^۱ تقریباً روزانه، زمانی را به مطالعه، ثبت واژگان، و یادداشت‌برداری از نظرات اخبار درگاه طرفداری استقلال و پرسپولیس (که اغلب اخبار و گزارش‌هایشان مشترک و یکسان است) اختصاص می‌داد. ذکر این نکته ضروری است که اعلام شمار دقیق نظرات به خاطر درج اخبار جدید و افزایش تدریجی نظرات خبرها و گزارش‌های قبلی میسر نبود.

در گام بعد و برای اعتباریابی بیشتر واژگان و عبارات مستخرج در مرحله نخست، با طراحی یک مقیاس ممتد غیررسمی-رسمی^۲ و بهره‌گیری از شم زبانی گویشوران بومی‌زبان، از ۳۸۵ نوجوان و جوان ۱۵-۲۹ ساله دختر و پسر (۲۵۹ پسر و ۱۲۶ دختر) خواسته شد تا با بررسی مقیاس و در صورت آشنایی با هر واژه (میزان) رسمی یا غیررسمی بودن آن را با انتخاب اعداد صفر تا شش (بیشترین میزان غیررسمی بودن) نشان دهند. حجم نمونه، که با فرمول کوکران^۳ (با سطح خطای ۵ درصد) محاسبه گردید، بر مبنای آمار رسمی کشوری که جمعیت (نو)جوانان بین ۱۵-۲۹ را در حدود ۲۱/۲۵۰/۰۰۰ نفر (۲۵ درصد جمعیت ۸۵/۰۰۰/۰۰۰ نفری) می‌داند (همشهری آنلاین، ۲۶ اردیبهشت ۱۴۰۲، کد خبر ۷۶۰۸۳۰) ۳۸۵ است. جدول ۱ مشخصات بیشتری از گویشوران بومی‌زبان شرکت‌کننده در پژوهش کنونی، به‌ویژه در سنین مدرسه (متوسطه) و بالاتر به دست می‌دهد:

1. Computer-Mediated Communication (CMC)
2. continuous informal-formal scale
3. Cochran

جدول ۱- مشخصات حجم نمونه (نو) جوانان گویشور بومی زبان شرکت‌کننده در پژوهش

زن	مرد	
۴۲	۱۱۳	سال ۱۵-۱۹
۸۴	۱۴۶	سال ۱۹-۲۹
مجموع ۱۲۶	مجموع ۲۵۹	

در برخی پژوهش‌های زبان‌شناسی، برای قضاوت در مورد جنبه‌های خاصی از یک زبان مثلا (غیر)دستوری بودن ساختارهای آن، از گویشوران بومی به‌عنوان شرکت‌کننده پژوهشی و ارزیاب استفاده می‌شود (Leech & Svartvik, 1994: 5) تا با اتکا به ارزیابی آنها، که ریشه در دانش بومی‌شان دارد، به اطمینان نسبی قابل قبولی برسند. در این مرحله، فهرست اولیه پس از بررسی شرکت‌کنندگان پژوهش، به ۶۳ واژه تقلیل پیدا کرد. علت حذف بیشتر واژگان باقی‌مانده (۵۶ واژه دیگر)، طبق اعلام شرکت‌کنندگان، ناآشنا بودن واژه‌ها بود.

در پایان واژگان و عبارات کوتاه‌فهرست‌شده از حیث فرایندهای ساخت‌واژی، براساس دسته‌بندی باور^۱ (1983: 7) و هادسون (2000: 240) بررسی شد تا مشخص شود در ساخت آنها بیشتر از چه فرایندهایی بهره گرفته شده و چه الگوهایی احیانا از ساخت آنها مستخرج می‌شود. هم‌چنین، بعضی از کاربردهای مهم منظورشناسی آنها استخراج و تشریح شد.

۴- یافته‌ها

۴-۱- تحلیل فرایندهای ساخت‌واژی

بررسی و تحلیل واژگان و عبارات گزینش‌شده (نو) جوانان شرکت‌کننده در تحقیق حاکی از آن بود که طیفی از فرایندهای متعدد ساخت‌واژی در شکل‌گیری واژگان سیاق عامیانه فارسی در حیطه فعالیتی فوتبال نقش دارند. این فرایندها که عبارت‌اند از وام‌گیری، قیاس، و انواع فرایندهای فروکاستنی نظیر سرواژه‌سازی/مخفف‌سازی، و پسین‌سازی در ذیل به‌صورت مجزا و همراه با نمونه‌های مستخرج از داده‌های جستار حاضر بررسی شد. به دلیل تعداد کم واژگان شناسایی و اعتباریابی شده شرکت‌کنندگان پژوهش، و نیز به این خاطر که بخشی از آنها به نظر نواژه^۲ هستند و ساختشان از الگوی نظام‌مند خاصی تبعیت نمی‌کند، از ارائه آمار

1. Bauer
2. coinage

توصیفی در قالب درصد پرهیز شده و تأکید جستار ابتدا صرفاً بر آشکارسازی ماهیت فرایندهای ساخت‌واژی به‌کاررفته و در وهلهٔ بعد کاربردهای منظورشناسی واژگان و عبارات قرار گرفته‌است. هم‌چنین، پژوهشگر به دلیل حالت دشنام بعضی از مثال‌ها در بخش یافته‌ها (به‌ویژه در فرایند قیاس) ناگزیر موفق به ارائهٔ خاستگاه دقیق واژه‌ها به مخاطب نبوده و تنها به توضیح معنای آن بسنده نموده‌است.

۴-۱-۱- وام‌واژه‌ها

نخستین نکتهٔ قابل تأملی که در بررسی فرایندهای ساخت‌واژی به دست آمد اینکه بخش قابل توجهی از واژگان عامیانهٔ (نو) جوانان بین سنین حدود ۱۵-۲۹ (چه به‌صورت خالص یعنی تنها با اعمال یک فرایند نظیر *لوزر*^۱ (= بازنده/بازیکن ناموفق در عرصهٔ ورزش) و چه در نتیجهٔ اعمال فرایندهای چندگانه^۲ مانند ریپ که حاصل فرایندهای وام‌گیری + پسین‌سازی است) از زبان انگلیسی (و بعضاً ترکی) می‌آید.

مثال‌های دیگر شامل موارد زیر است:

آس^۳ (= درجه یک یا عالی)

۱. فوتبالیست آسیه. ازش خوشم میاد.

اُورریتد^۴ (= بزرگ‌نمایی شده)

۲. بازیکن اورریتدیه. رسانه‌ها بزرگش کردن.

منتال^۵ (= دیوانه/ناقص عقل)

۳. نمی‌فهمی چی می‌گی چون یه منتالی هستی.

لرد^(۱) (= بازیکن بی‌خاصیت یا تنبل)

۴. هر چی بازیکن لرده جمع شده تو تیم.

۴-۱-۲- پسین‌سازی

در بعضی واژگان عامیانهٔ (نو) جوانان ایرانی علاقه‌مند به ورزش (فوتبال) فرایندهای چندگانه رخ می‌دهد؛ مثلاً ابتدا واژه‌ای از انگلیسی وام گرفته می‌شود و بعد با حذف بخش پایانی کلمه

1. loser
2. multiple processes
3. ace
4. overrated
5. mental

- و باقی ماندن بخش اول طبق فرایند پسین‌سازی به یک کلمه جدید تبدیل می‌شود. نمونه‌های چنین فرایندی که از داده‌ها به دست آمد عبارت‌اند از:
- ریپ^(۲) (کردن) (= پاسخ یا واکنش نشان دادن به نظر کسی)
۵. خواهشا دیگه منو ریپ نکن.
مثال‌های دیگر عبارت‌اند از:
- دیس^(۳) دادن (= منفی دادن به نظرات)
۶. تو دیستو بده. نمی‌خواد زحمت تایپو بکشی.
- مولتی^(۴) (= آدم دورو و دورنگ، و نیز فردی که چند حساب کاربری در حمایت از تیم‌های مختلف یا حتی بعضاً رقیب باز کرده و با آنها نظر می‌دهد)
۷. اگه متهم نشم که مولتی هستم، دست به قلمت عالیه.

۴-۱-۳- سرواژه‌سازی

- پسین‌سازی، یکی از فرایندهای فروکاست واژگان بزرگ (تر) به کوچک (معمولاً تک‌بخشی) است که در زبان‌هایی مثل انگلیسی و فارسی کاربرد دارد، هرچند رواج آن در فارسی بسیار اندک است. یکی دیگر از چنین فرایندهایی، که در ساخت واژگان عامیانه کاربران جوان یا نوجوان رسانه‌ی برخط طرفداری، به‌ویژه آنهایی که طرفدار استقلال یا پرسپولیس هستند، استفاده می‌کنند فرایند تجمیع حروف اول یک ترکیب زبانی است. به این فرایند، که بر دو گونه است، در مباحث مربوط به فرایندهای ساخت‌واژی سرواژه‌سازی گفته می‌شود: در سرواژه‌سازی واژگانی^۱، حروف ابتدای چند کلمه به‌صورت یک کلمه واحد ادا می‌شود، درحالی‌که در سرواژه‌سازی آوایی^۲، حروف آغازین مجموعه‌ای از کلمات به‌صورت منفرد از هم ادا می‌گردد. در زیر به ترتیب یک واژه جدید عامیانه برای دو گونه سرواژه‌سازی آمده‌است:
- تاس (= تراکتور، استقلال، سپاهان) (سرواژه‌ای که طرفداران تیم فوتبال پرسپولیس در اطلاق به رقبای خود استفاده می‌کنند)
۸. اتحاد تاس تو زمین حریف ما نمی‌شه می‌خواد ما رو وارد حاشیه کنه.
۹. برا پول بین تیمای تاسی دست‌به‌دست می‌شه.
- پ ن پ (= پس)
۱۰. پ ن پ می‌خواستی تو هم شریف قبول بشی.

1. acronym
2. initialism

۴-۱-۴- قیاس

ساخت تعداد دیگری از واژگان عامیانه قسمت نظرات کاربران رسانه طرفداری محصول فرایندی است که می‌توان آن را گونه‌ای از قیاس (Bauer, 1983: 48; Yule, 2005: 59) به شمار آورد. در این فرایند، که در سیاق عامیانه از آن در جهت کاستن از بار معنای منفی یک واژه و تبعات آن و احتمالاً حفظ بیشتر وجهه اجتماعی گوینده استفاده می‌شود، برای جلوگیری از کاربرد یا تکرار شکل دقیق یک واژه ناپسند اجتماعی از واژه‌ای مشابه آن (معمولاً با همان تعداد بخش و در بر داشتن بیشتر آواها) استفاده می‌شود یا در صورت نبود آن، چنین واژه‌ای ساخته می‌شود. نمونه‌های این فرایند، که تنها در حرف آغازین با واژه مبتذل الگو با هم فرق دارند، عبارت‌اند از:

به چاک دادن (= به فنا دادن) (چاک براساس مشابهت آوایی با یک واژه مبتذل در زبان انگلیسی ساخته شده‌است و تنها در حرف آغازین خود با آن متفاوت است. در اینجا نیز شاهد اعمال فرایندهای چندگانه ساخت‌واژی هستیم؛ به این صورت که بعد از عاریه‌گیری واژه انگلیسی، شاهد تغییر آن براساس فرایند قیاس هستیم، به عبارتی، وام‌واژه + قیاس.)

۱۱. /ینو باز چرا بازی داده؟ یک تنه تیمو به چاک می‌ده.

شخم داشتن (= جرأت داشتن) (شخم براساس قیاس با یک واژه فارسی مبتذل در این بافت زبانی ساخته شده‌است.)

۱۲. شخم داری باهاش دهن به دهن بشی؟

ساخت چنین واژگانی، افزون بر آنکه واژه اصلی و معنای آن را در ذهن متبادر می‌کند، راهکاری است که کاربران (نو) جوان برای فرار از ممیزی تارنما و فرصت انتشار نظر خود اتخاذ می‌کنند. در هر صورت، رخداد چنین واژگان و ترکیباتی در نظرات کاربران حکایت از رواج آنها به‌عنوان نموده‌های سیاق عامیانه فارسی دارد.

۴-۲- بررسی و تحلیل کارکرد گفتمانی واژگان عامیانه

در این بخش از یافته‌ها، برخی از برجسته‌ترین کاربردهای واژگان به‌کاررفته کاربران رسانه ورزشی طرفداری در ایجاد یا تثبیت شمول درون‌گروهی و حذف برون‌گروهی با مثال تشریح می‌شود (منظور نشان دادن این است که کاربرد مصادیق سیاق عامیانه در گفت‌وها و تعاملات

برخط، چگونه به ارائه تصویری مثبت از «خود» و نمایاندن تصویری منفی از «دیگری» کمک می‌نماید؛ به عبارت دیگر، فرایند خلق معنا با چه راهکارهایی صورت می‌گیرد):

۴- ۲- ۱- اتمام قاطع بحث

از آنجاکه گری‌خوانی‌های ورزشی و به‌خصوص فوتبالی ماهیتی استدلالی دارد که طرفداران را درگیر بحث‌های داغ و هیجانی می‌کند و از طرفی فضای مجازی (به دلیل ناشناس بودن و به‌زعم کاربران بیشتر در امان بودن از آسیب به وجهه) فرصت و فرمت مناسب‌تری برای این کار به دست می‌دهد، مشخص شد پاره‌ای واژگان عامیانه (نو) جوان‌ها، که حالت شبه‌جمله هم دارند، کاربرد نقش خاتمه دادن به کلام و بحث، آن هم به‌صورتی قاطع را پیدا کرده‌است. مثال‌هایی از این دست واژگان:

تمامم

۱۳. ما / تمام حجت کردیم. تمام!

- خوشت نیومد ...

در نظر بالا، که واکنش طرفدار تیم رقیب را به‌صورت «خوشت نیامد» در پی دارد، کاربرد طرفداری با گفتن اینکه او در بحث با کاربر دیگر اتمام حجت کرده و دلایل خود را ارائه نموده‌است و سخن بیشتری برای اظهار ندارد، می‌کوشد خود را ضمن منطقی بودن، قاطعانه برنده بحث معرفی کند. چنین تصویری از خود با کاربرد شبه‌جمله تمام ترسیم و بر آن تأکید شده‌است.

تو حلقم

۱۴. منطقت تو حلقم!

در مثال دوم، کاربر اظهار نظرکننده به وضوح عقلانیت طرف مقابل خود را به چالش می‌کشد و حتی آن را به سخره می‌گیرد. چنین نظری به دوگانه‌سازی کاذب، که از کاربردهای سیاق عامیانه در تأکید بر شمول خودی و حذف دیگری (Thorne, 2014: vii) است، می‌انجامد؛ به این صورت که در آن غیرمستقیم دوگانه «من اهل منطقم و تو منطق‌پذیر نیستی» شکل می‌گیرد.

همان‌گونه که از مثال‌های بالا برمی‌آید، واژگان عامیانه کاربردی با عباراتی نظیر «تمام حجت کردن» و «خوشایند کسی نبودن» آمده و کارکرد بستن بحث زبانی را دارد.

۴-۲-۲- شبه‌جملات عامیانه

علاوه بر کاربرد خاتمه دادن به مباحث و استدلال‌ات پیش‌آمده در خلال ارتباطات برخط، برخی از واژگان و عبارات سیاق عامیانه استفاده‌شده جوانان و نوجوانان ایرانی شیفته ورزش فوتبال آشکارا حالت اصوات و شبه‌جملات را دارند که برای بیان احساسات و عواطف گوینده یا بروز آن نسبت به مخاطب به کار می‌روند. افزون بر بعضی مثال‌های پیشین، در خلال جستار پژوهشی فعلی مواردی نظیر آنچه در زیر آمده‌است نیز یافت شد:

پشمام (= بیان شگفتی زیاد)

۱۵. پشمام! این دیگه سم خالص بود.

۱۶. پشمام! عجب گلی زد!

زارت (= بیان تحقیر دیگری و نادیده گرفتن اقدامات و دستاوردهایش)

۱۷. زارت!

۱۸. ای زارت به این مدارک فوق مستندات.

پیداست که چنین واژگانی به ماهیت شدیداً نگرشی سیاق عامیانه (Lighter, 2001: 219)، که در ادبیات مرتبط با موضوع بدان اشاره شده‌است، می‌افزاید و بر آن تأکید می‌کند.

۴-۲-۳- منادا

در خلال تحلیل داده‌ها مشخص گردید در بعضی موارد مصادیق گفتارگونه عامیانه (نو) جوانان ایرانی از بعضی از واژگان به صورت منادا استفاده می‌نماید؛ البته این کاربرد، هم‌چون کاربردهای برشمرده پیشین، خنثی نیست و همان‌گونه که از گفتارگونه عامیانه انتظار می‌رود (Legaudaite, 2009: 178) احساس‌گرا^۱ و دارای بار معانی^۲ خاص (عمدتاً منفی) است:

باو

۱۹. باو، نکشید خودتونو.

۲۰. بی خیال باو. بشینم با این بحث کنم؟

ریقو

۲۱. ریقو، تو دیگه چی می‌گی؟

1. emotive
2. connotative

۴-۲-۴- کاربرد نمودهای زبان پیامکی^۱

از آنجاکه در دوران معاصر شاهد تعدد و تکثر متن‌گونه‌آهای به‌اصطلاح سیال^۳ در ارتباطات هستیم، تعجبی ندارد که در سیاق عامیانه فارسی قشر (نو) جوان، و به تعبیری قشر معروف به بومی دیجیتال^۴ (Prensky, 2001)، و در ارتباطات رایانه-واسطه شاهد آمیختگی یا نزدیکی عناصر عامیانه و منابع و ابزار انتقال معنا در زبان موسوم به زبان پیامکی هستیم. در زیر تنها نمودهای چنین امتزاجی در داده‌های زبانی گردآوری شده مشاهده می‌شود:

خنخنخنخ

۲۲. خنخنخنخ هوشمندانه بود.

پ ن پ

۲۳. پ ن پ می‌خواستی تو هم شریف قبول بشی.

چنین نمونه‌هایی به‌وضوح دلالت بر تعلق به بازه زمانی معاصر و گروه موسوم به «بومی دیجیتال»ها و متمایز بودن از سایر افراد با گروه‌های سنی متفاوت دارد.

۴-۲-۵- تخفیف مصادیق سوءتعبیر

در پایان مبحث کاربردهای معنایی واژگان و عبارات عامیانه جمعیت جوان و نوجوان کشور در برهه کنونی باید به این نکته اشاره نمود که در گفتارگونه مزبور از نمودهای حسن تعبیر یا راهبردهای تخفیف سوءتعبیر نظیر فرایند ساخت‌واژی قیاس در مواردی چند استفاده شده‌است. همان‌طور که اشاره شد، با توجه به دغدغه کاربران از گزارش شدن به مدیر تارنما و مسدود شدن متعاقب آن به نظر می‌رسد در قیاس‌سازی‌ها این مهم مدنظر بوده‌است. عامل دیگری که احتمالاً می‌توانسته در کاربرد نمودهای حسن تعبیر یا سوءتعبیر خفیف نقش داشته باشد، حفظ وجهه اجتماعی فرد در تعامل با دیگر مخاطبان فضای مجازی است. نمونه‌های زیر از مصادیق کاربرد حسن تعبیر یا سوءتعبیر خفیف با هدف اجتناب از ذکر مسائل تابو نظیر مسائل جنسی، ناپاکی، تخلیه بدنی و ... است:

قهوه‌ای (کردن) (= اشاره به عمل دفع بدن دارد)

۲۴. جامو می‌بریم و قهوه‌ایتون می‌کنیم.

شخمی

1. textese/ SMS language
2. genre
3. hybrid
4. native digitals

۲۵. برو بابا با این لهجه شخمیت.

به چپ کسی نبودن (= اهمیت ندادن / برای چیزی یا کسی تره هم خرد نکردن)

۲۶. نه کرونا به چپمونه نه بهداشت.

۵- نتیجه‌گیری

سیاق عامیانه به دلیل روزآمدی، سیالیت، و اثرپذیری آن در بچه‌های مطمئن به سوی بررسی سیر تطور زبان‌های زنده و بعضاً شناسایی گلوگاه‌های تغذیه‌کننده واژگانی آن از منظر ورود و یا ساخت نوواژگان است. در پژوهش حاضر که روی ۶۳ کلمه فارسی، که (نو)جوانان ایرانی آنها را مصادیق زبان عامیانه تشخیص داده‌اند، صورت گرفت، مشخص گردید که زبان انگلیسی خاستگاه بخش قابل توجهی از واژگان و عبارات عامیانه در میان نسل جدید جوان به شمار می‌رود. چنین یافته‌ای در دوران معاصر ممکن است طبیعی و تا حدودی گریزناپذیر جلوه کند؛ با این حال، نادیده گرفتن آن می‌تواند خطری برای زبان فارسی در دوران مواجهه با سیل شگفتانه‌های پدیده جهانی‌سازی باشد. درست است که عمر واژگان عامیانه کوتاه تلقی می‌شود، اما اگر به یاد بیاوریم که بخشی از این واژه‌ها نشأت گرفته از فناوری و الزامات فضای مجازی است که گویا قرار است مدت‌ها با بشر بماند، اهمیت موضوع و نحوه پرداخت مناسب با آن دوچندان می‌شود.

در پیوند با پژوهش کنونی، که به ماهیت فرایندهای ساخت‌واژی سیاق عامیانه قشر (نو)جوان کشور می‌پردازد، باید اظهار داشت با توجه به اینکه ترکیب و اشتقاق رایج‌ترین فرایندهای ساخت‌واژی در زبان فارسی به شمار می‌روند، تقریباً نبود آنها در زمره فرایندهای استفاده‌شده (نو)جوانان علاقه‌مند به فوتبال و فضای مجازی در داده‌های جستار کنونی عجیب می‌نماید. چنین نیافته‌ای را سایر معدود مطالعات در این عرصه هم ثبت کرده‌اند. به‌عنوان نمونه، در جستار پژوهشی حاج هاشمی ورنوسفاد رانی و رفیعی (۱۳۹۶)، اشتقاق به‌عنوان یک راهبرد پربسامد در فارسی نقشی در واژه‌سازی در سیاق عامیانه استفاده‌شده دانشجویان مورد مطالعه نداشت.

نویافته دیگری که با در نظر داشت ماهیت ساخت‌واژی زبان فارسی به همان اندازه عجیب می‌نماید این است که به رغم اینکه فرایند دوگان‌سازی^۱، که از دیگر فرایندهای خلق واژه

1. reduplication

است (ترکیباتی مثل چیزمیز یا عبارت به تته پته افتادن) و در زبان‌های ایرانی و به‌ویژه در گونه گفتاری فارسی نمود و بسامد بسیار بالایی دارد (Rubino, 2005: 24)، در داده‌های پژوهش حاضر یافت نشد. این راهبرد ساخت‌واژی در پژوهش حاج هاشمی ورنوسفادرائی و رفیعی (۱۳۹۶) نیز گزارش نشده است. به نظر می‌رسد با توجه به دو نویافته فوق بتوان با میزانی از اطمینان اظهار داشت که گفتارگونه عامیانه فارسی از جهاتی با فارسی معیار انحراف دارد و پژوهش‌های آتی می‌تواند بیشتر بر این وجوه افتراق متمرکز شود و به‌صورتی نظام‌مند به آن بپردازد. هم‌چنین، با توجه به محیط متفاوت دو پژوهش (یعنی بستر برخط و مجازی، و فضای آکادمیک)، احتمالا می‌توان نتیجه گرفت که ممکن است عنصر بافت زمینه نیز نقشی در بروز نوع و ماهیت فرایندهای ساخت واژه داشته باشد.

نکته قابل تأمل دیگر در پیوند با یافته‌های این جستار، که البته برای تأیید و اعتباریابی بیشتر نیازمند پژوهش‌هایی به‌ویژه با حجم داده زیاد است، گزارش وجود مصادیق فرایندهایی نظیر پسین‌سازی در سیاق عامیانه است که در زبان فارسی معیار تقریبا اثری از آن به چشم نمی‌خورد. افزون‌بر آن، به نظر می‌رسد سیاق عامیانه مورد ارجاع (نو) جوانان قابلیت بهره‌گیری بیشتر را از فرایند قیاس، که کاربرد بسیار کمتری در مقایسه با بعضی فرایندها در فارسی دارد، داراست.

نتیجه دیگری که شاید بتوان از انجام چنین پژوهش‌هایی گرفت اینک فرایندهای ساخت‌واژی ظاهرا در سیاق عامیانه فارسی حالتی توزیعی^۱ دارد، بدین معنا که بعضی فرایندها که در زبان معیار کاربرد بسیار دارد، در گفتارگونه عامیانه در بعضی زمینه‌ها ممکن است کاربرد چندانی نداشته باشد یا حتی به‌صورت متفاوتی بروز نماید. شاهد این مدعا، همان‌طور که پیش‌تر اشاره شد، نبود فرایندهایی نظیر دوگان‌سازی در حوزه مورد مطالعه فعلی است.

هم‌چنین، هم‌راستا با یافته‌های برخی پژوهش‌های بین‌المللی (de Klerk, 2005: 407;) (Mattiello, 2008: 30) محرز گردید زبان عامیانه با ساخت پاره‌ای واژگان و عبارات در پی دیگری‌سازی^۲، برجسته نمودن اختلاف در سلائق و علائق در زمینه‌های مختلف با رقبا، و عرضه تصویری نامطبوع از آنها، و البته در موارد دیگر ایجاد هم‌بستگی در بین هم‌گنان و هم‌فکران (مثلا طرفداران یک تیم به‌خصوص) است. به‌عنوان نمونه در بررسی داده‌های پیشین مشخص گردید که بعضی راهبردهای دخیل در فرایند ساخت‌واژی سیاق عامیانه فارسی نظیر

1. distributional
2. othering

سرواژه‌سازی (مثلاً واژه تاس) و بافتی که در آن قرار دارد، برای ارائه تصویری منفی از حریفان (در این مورد خاص حریفان ورزشی) و دوقطبی‌سازی ما در برابر آنها^۱ به کار می‌روند. افزون بر اینها، هم‌سو با یافته‌های سایر پژوهش‌ها یا نوشتارهای مرتبط (Dumas & Lighter, 1978)، در پاره‌ای موارد مشخص گردید (نو) جوانان سیاق عامیانه فارسی را به‌عنوان گونه‌ای راهبرد سازش‌ناپذیری در برابر منبع اقتدار به کار می‌برند. گونه عامیانه زبان را می‌توان هم‌داستان با هلیدی^۲ (۱۹۷۶) نوعی پادزبان^۳ نامید که از نگاه متفاوت به ساختارهای اجتماعی نشأت می‌گیرد و هدف آن در بعضی موارد ایستادگی در برابر هنجارها یا نهادهای قدرت اجتماعی است.

پژوهش‌های آتی می‌توانند با کنکاش در سایر عرصه‌های اجتماعی، میزان مطابقت یا عدم مطابقت فرایندهای ساخت واژه و ظرایف معنایی و منظورشناسانه عبارات و واژگان عامیانه آن حوزه‌ها را بر علاقه‌مندان به زبان عامیانه روشن سازند. یکی از روش‌های پژوهشی متناسب با چنین موضوعاتی، مطالعات (خود)قوم‌نگاری^۴ است که در آن پژوهشگر به‌صورت میدانی سعی در ورود به واحد اجتماعی مورد مطالعه و درک و واکاوی عمیق فرهنگ آن دارد.

پی‌نوشت

۱. برگرفته از واژه انگلیسی lord
۲. برگرفته از واژه انگلیسی reply
۳. برگرفته از واژه انگلیسی dislike
۴. برگرفته از واژه مرکب انگلیسی multifan

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

1. us-them dichotomization
2. Halliday
3. anti-language
4. (auto)ethnography

منابع

- حاج هاشمی ورنوسفادرانی سارا، رفیعی عادل. بررسی اصطلاحات عامیانه تحصیلی دانشجویان اصفهان از نظر ساخت‌واژی و معنایی. فرهنگ و ادبیات عامه، ۱۳۹۶؛ ۵(۱۳): ۱-۲۵.
- حیدری محبوبه، حاج ابراهیمی سعید. بررسی عناصر زبان عامیانه در مثنوی معنوی (دفتر اول تا سوم). سبک‌شناسی نظم و نثر فارسی (بهار ادب)، ۱۴۰۰؛ ۵(۳): ۱۲۰-۱۳۶.
- سیدزیدی زهرا، حکیمی پور فرزانه. زبان عامیانه در فیروزشاه‌نامه. مطالعات زبانی و بلاغی، ۱۳۹۵؛ ۷(۱۳): ۹۹-۱۱۴.
- مهدوی بتول، خلیل‌اللهی شهلا، شجاع تقی‌آباد سمیه. کاربرد زبان عامیانه یکی از خصایص سبکی منشآت قائم مقام فراهانی. فرهنگ و ادبیات عامه، ۱۳۹۴؛ ۳(۵): ۱۸۵-۲۰۸.
- Adams, M. Slang: The people's poetry. Oxford: Oxford University Press. 2009.
- Ayto, J., & Simpson, J. Oxford dictionary of modern slang. Oxford: Oxford University Press. 2010.
- Barbaresi, L. M. Foreward. In E. Mattiello (Ed.) An introduction to English slang: A description of its morphology, semantics and sociology. Monza: Polimetrica International Scientific Publisher. 2008; 15-17.
- Bauer, L. English word-formation. Cambridge University Press. 1983.
- Bucholtz M. Word up: Social meanings of slang in California youth culture. In L. Monaghan, J. E. Goodman, & J. M. Robinson (Eds.) A cultural approach to interpersonal communication: Essential readings. Malden: Wiley-Blackwell. 2012; 243-267.
- Coleman, J. (Ed.) Global English slang: Methodologies and perspectives. New York, NY: Routledge. 2014.
- De Klerk, V. Slang: A male domain?. Sex Roles, 1990; 22: 589-606.
- De Klerk, V. Slang, sociology. In K. Brown (Ed.) Encyclopedia of language and linguistics. Elsevier. 2005; 407-415.
- Dumas, B. K., & Lighter, J. Is slang a word for linguists?. American speech. 1978; 53(1): 5-17.
- Gordon, D. P. Hospital slang for patients: Crocks, gomers, groks, and others. Language in society, 1983; 12(2): 173-185.
- Green, J. Slang: A very short introduction. Oxford: Oxford University Press. 2016.
- Halliday, M. A. K. Anti-languages. American Anthropologist, 1976; 78(3): 570-584.
- Hudson, G. Essential introductory linguistics. Malden, Massachusetts: Blackwell Publishers Inc. 2000.
- Leech, G., & Svartvik, J. A communicative grammar of English. London: Longman. 1994.

- Legaudaite, J. Similarities and differences between slang in Kaunas and London. In A. Stenström & A. M. Jørgensen (Eds.), *Youngspeak in a multilingual perspective*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. 2009; 177-202.
- Lighter, J. E. Slang. In J. Alego (Ed.) *The Cambridge history of the English language (Volume VI English in North America)*. Cambridge: Cambridge University Press. 2001; 219-252.
- Massip-Bonet, À. Language as a complex adaptive system. In À. Massip-Bonet & A. Bastardas-Boada (Eds.) *Complexity perspectives on language, communication and society*. Heidelberg: Springer. 2013; 35-60.
- Mattiello, E. *An introduction to English slang: A description of its morphology, semantics and sociology*. Monza: Polimetrica International Scientific Publisher. 2008.
- Prensky, M. Digital natives, digital immigrants part 2: Do they really think differently?. *On the horizon*, 2001; 9(6): 1-6. <https://doi.org/10.1108/1074812011042843>.
- Reyes, A. Appropriation of African American slang by Asian American youth. *Journal of Sociolinguistics*, 2005; 9(4): 509-532.
- Rubino, C. Reduplication: Form, function and distribution. In B. Hurch (Ed.) *Studies in reduplication*. Berlin: Mouton de Gruyter. 2005; 11-29.
- Thorne T. *Dictionary of contemporary slang*. London: Bloomsbury. 2014.
- Yule, G. *The study of language*. Cambridge: Cambridge University Press. 2005.
- Zhou, Y., & Fan, Y. A Sociolinguistic Study of American Slang. *Theory & Practice in Language Studies*, 2013; 3(12): 2209-2213. <https://www.hamshahronline.ir/news/760830>

روش استناد به این مقاله:

راستی علی‌رضا. کنکاشی در چیستی و چگونگی فرایندهای ساخت‌وازی در سیاق عامیانه (نو) جوانان ایرانی: موردپژوهی واژگان استفاده‌شده کاربران رسانه طرف‌مداری، *زبان فارسی و گویش‌های ایرانی*، ۱۴۰۲؛ ۱(۱۵): ۲۰۱-۲۲۱. DOI:10.22124/plid.2023.25561.1651

Copyright:

Copyright for this article is retained by the author(s), with first publication rights granted to *Zaban Farsi va Guyeshhay Irani (Persian Language and Iranian Dialects)*. This is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided that the original work is properly cited.

